

Пічкур М. О. –
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри образотворчого мистецтва
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини.

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПОЕТАПНОГО ПРОЦЕСУ КОМПОЗИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ДИЗАЙНЕРА

Композиція – це інтегративна дисципліна в системі професійної підготовки майбутнього дизайнера, оскільки її опанування передбачає розвиток композиційної діяльності, що є творчим процесом художнього вираження пластичними, семіотичними й конструктивними засобами.

Відомий швейцарський психоаналітик, психолог і філософ культури минулого століття К. Юнг [1] виокремив 2 психологічних типи особистості: екстравертивний та інтровертивний. Не заглиблюючись у численні індивідуальні характеристики, стосовно композиційної діяльності в царині дизайну можна констатувати те, що екстраверти віддають перевагу зовнішнім властивостям проєктованого об'єкта, інтроверти – внутрішнім. Згідно із цим, розрізняють художників-візуалів, для яких характерне поглиблене зорове сприйняття, та митців-кінестетів, котрі беруть до уваги моторико-рухові властивості форм. Саме тому й ті й інші у своїй дизайн-творчості використовують різні композиційні засоби виразності. Від цього залежить зміст та методика навчання композиції для більш ефективного творчого самовираження майбутніх дизайнерів. Насамперед це стосується свободи вибору самовираження, наприклад, візуал у процесі виконання творчого завдання віддає перевагу графічним засобам (лінія, штрих, крапка, пляма), кінестет – пластичним (світлотінь, колір, мазок, фактура).

Відомий англійський педагог минулого століття Х. Рід вважає, що композиційні засоби виразності можна поділити на кілька типів: реалістичні, сюрреалістичні, експресивні та конструктивні [2, с. 43].

Малюючи в жанрі реалізму, художник зазвичай користується методом копіювання зовнішнього світу. При цьому важливе вміння спостерігати об'єктивну реальність і виразити її у своїй роботі. Індивідуальність митця виявляється в малюнках, перспективі й у колірній гамі.

Сюрреалізм припускає деяку відірваність художника від зовнішнього світу й підвищення цінності його індивідуальності. Індивідуалізм часто відображається на дизайн-об'єкті.

В експресіонізмі переважає винятково емоційне прагнення творчого суб'єкта. Автор-творець звертає увагу на якість об'єкту, а не на його зовнішні вияви, при цьому він утримується від інтелектуального аналізу й намагається сенсорно збагатитися.

Конструктивізм – це інтуїтивний спосіб вираження завдяки оперуванню абстрактними формами і якостями матеріалу.

Згідно із цією класифікацією, можна припустити, що екстраверт знаходить сферу для своєї самореалізації в архітектурі, дизайні, декоративно-прикладному мистецтві. Інтроверт же прагне до творчості в галузі абстрактного мистецтва, кераміки й скульптури. Зважаючи на це, технологічний процес навчання композиції має будуватися за принципом диференціації художніх інтересів студентів, що дасть змогу проектувати індивідуальну освітню траєкторію на основі роботи малих груп у педагогічному просторі заняття.

Досвід роботи у ВНЗ показує, що в процесі навчання педагогічний супровід поетапного процесу композиційної діяльності майбутнього дизайнера має важливе значення, адже ним передбачено таку допомогу з боку викладача, в основі якої лежить збереження максимальної волі й відповідальності суб'єкта творчого розвитку за вибір способів розв'язання конкретної проблеми.

Загально визнано, що початкова стадія роботи над виконанням творчого проекту є найбільш проблемною, оскільки вимагає від студента свідомого й активного залучення до процесу індивідуального переосмислення, розуміння концептуальної сутності художнього пошуку. У цьому роль педагога полягає в дієвій допомозі щодо знаходження варіативності способів розв'язання

поставленого завдання. Однак нав'язування викладачем своєї лінії розгортання творчої ідеї часто суперечить інтенціям студентів. Тому робота в малих групах є ефективним методом на початковому етапі виконання творчого проекту. Її сутність полягає в організації партнерського обговорення варіативності креативних ідей, пошуку ескізних рішень способом студентської співтворчості. Такий діалог слід проводити у формі професійної підказки, дружніх пропозицій, толерантного висловлення думок тощо.

Наступна стадія – відпрацювання робочої творчої ідеї, її концептуалізація. У цьому процесі художник-педагог повинен цілісно бачити перебіг конструктивного процесу композиційної діяльності кожного студента, передбачати його кінцевий результат, сприяти індивідуальному розробленню канви майбутнього твору.

Третій етап – це попереднє структурування композиції твору. Для нього властиві численні конфлікти індивідуального самовираження студентів, унаслідок чого дехто з них потрапляє в ситуацію ступору. Тоді побудова композиції призупиняється на тривалий час. Це саме та проблема, за якої система майбутнього твору починає диктувати художнику свої умови, часто непередбачувані для ситуацій розгортання художньо-творчої ідеї. У цьому випадку потрібна особлива увага з боку викладача: він повинен повторно транслювати знання законів, принципів та канонічних основ структурної організації художньої форми. Внаслідок цього на інтуїтивному рівні в студента може виникнути неординарна композиційна ідея. Однак цього може й не статися, якщо він обрав закостенілий алгоритм творчого рішення, а ще гірше – стереотип. У цій ситуації важливо продемонструвати оригінальні зразки за аналогічною тематикою композиційного завдання, спонукати до зміни позиції й відмови від стандартного мислення і, як би це складно не було, повернути студента до стадії повторного пошуку, під час якого надзвичайно ефективною може стати методика знаходження порядку з хаосу, наприклад, використання спонтанних технік лінійного заповнення аркушу, кляксографії, монотипії тощо.

Четвертий етап – виконання оригінал-ескізу, що вимагає посидючості, акуратності. Практика свідчить, що внаслідок неправильної організації робочого місця й часу та через слабке володіння художніми техніками під час виконання композиції в матеріалі студенти не точно відтворюють напрацювання чорнового ескізу, роблять помарки, представляють незавершену роботу. Тут у нагоді може стати особистий приклад викладача – демонстрація технологічних алгоритмів виконання завдання та способів усунення неточностей і помарок.

П'ятий етап – рефлексивний. Він присвячений критичному погляду на кінцевий продукт творчості. У цьому процесі важливо організувати колективне обговорення результатів виконання завдання, акцентувати на позитивах окремих робіт і резервах підвищення рівня творчого розвитку авторів менш удалих робіт.

Окреслена етапність композиційної діяльності не є вичерпною. Не слід забувати про самостійну траєкторію професійного зростання студентів, у ході реалізації якої вони повинні постійно цікавитися проблемами композиції, нагромаджувати ціннісний інформаційно-перцептивний досвід і захоплюватися певним видом образотворчого мистецтва, згідно зі своєю приналежністю до психологічного складу художньо-творчої особистості.

Отже, педагогічний супровід поетапного процесу композиційної діяльності майбутнього дизайнера в системі його професійної підготовки є важливою методологічною засадою мистецької освіти, реалізація якої підвищує ефективність навчально-виховного процесу.

Література:

1. Карл Густав Юнг “Психологические типы” [Электронный ресурс]. – Режим доступ а: <http://www.stud-psycholog.ru>.
2. Read H. Education Through Art / H. Read. – London : Faber and Faber, 1967. – 328 p.